

WATER IN VLAANDEREN, OVER VERHARDING EN VERSNIPPERING

Tom Ysebaert*

■ Het land van Maas en Waal. Als wij Nederland zeggen, denken wij water. Dat kan ook niet anders in een land dat in grote mate op de zee gewonnen werd. Polders en dijken. Grachten en sloten. Ze behoren tot het karakteristieke plaatje.

In het stukje Lage Landen dat Vlaanderen heet, is dat minder uitgesproken. In Jacques Brels *plat pays* hebben we ook met water geworsteld, zij het minder dramatisch dan onze Noorderburen. Bij de watersnood van 1953 kwamen er in Nederland 1.836 mensen om, in Vlaanderen 28.

De laatste grote overstroming dateert van januari 1976 toen in Ruisbroek een dijk brak en er twee slachtoffers te betreuren vielen. De ramp van Ruisbroek was de aanleiding voor het Sigmoplan. De Vlaamse tegenhanger van het Deltaplan. Er werden overstromingsgebieden afgebakend. Ons voorbereiden op watersnood bleef het ordewoord. Er moesten dijken en stuwen bijkomen. Een natte grond heette waterziek genoemd. Dat was zo tot een eind in de eenentwintigste eeuw.

Maar kijk, anno 2021 jaar later is de kijk op water radicaal veranderd. Er zou wel eens te weinig, in plaats van te veel water kunnen zijn. Met dank aan de klimaatverandering. Daar waarschuwden wetenschappers al jaren voor maar er werd amper naar hen geluisterd.

Tot we tussen 2017 en 2020 vier opeenvolgende jaren met droge periodes te verduren kregen. Eerst mochten boeren geen water meer uit de beken pompen om hun akkers te besproeien. Dan mocht de burger de auto niet meer wassen of geen zwembaden vullen. Om op een hete meidag in 2020 kwam er in één Vlaams-Brabantse gemeente, Overijse, geen water meer uit de kraan. Als alarmsignaal kon dat tellen.

En prompt was er wel beleidsaandacht en geld om dreigende watertekorten aan te pakken. Die werden in een pakket met de modieuze naam 'Blue Deal' gegoten. 'We hebben het probleem te lange verwaarloosd', gaf de huidige Vlaamse minister van Leefmilieu, Zuhal Demir van de Vlaams-nationalistische partij N-VA, vorig jaar toe.

Stress

België staat erg hoog in de lijst van landen die lijden onder waterstress. En Vlaanderen heeft er nog meer last van dan Wallonië.

Dat komt niet omdat het weinig regent (het kan hier best druilerig zijn, hoor), maar wel omdat we in dit dichtbevolkte land erg veel water gebruiken in verhouding tot wat we ter onzer beschikking hebben in de rivieren en onder de grond. Jarenlange overconsumptie, vooral dan in de provincie West-Vlaanderen heeft bovendien de reserves daar aardig doen slinken. Op sommige plekken zakke het grondwaterpeil zo diep weg dat de bodem verzakte en huizen op barsten stonden.

Nog een reden tot waterstress: bijna de helft van ons drinkwater wordt gewonnen uit het Albertkanaal, een kanaal dat op zijn beurt gevoed wordt door de Maas, die vanuit Wallonië onze richting uitstroomt. Alweer water dat 'van elders' komt.

Farys, een drinkwaterbedrijf met hoofdkantoor in Gent, liet jarenlang het gros van zijn water aanvoeren vanuit Wallonië en had zelf amper bronnen. Om maar te zeggen dat onze eigen voorraden beperkt zijn en dat maakt ons kwetsbaar.

* Tom Ysebaert is Redacteur van De Standaard.

De toestand is zo prangend geworden dat er geëxperimenteerd wordt met ontzilting van brak water aan de kust. Een techniek die we eerder met dorre gebieden als Zuid-Spanje of Saudi-Arabië associëren. De drinkwaterbedrijven investeren een miljard euro om zich klaar te stomen voor een droge toekomst.

Er vloeit veel water naar de zee. Dat valt letterlijk te nemen. Met een hoge verhardingsgraad (16 procent, tegen 8 procent in Nederland) is er bij een forse regenbui een aanzienlijk volume af te voeren. De infrastructuur was er jaren, zelfs eeuwen op gebouwd om al dat water zo snel mogelijk kwijt te raken. Van de goot naar de beek en de (vaak rechtgetrokken) rivier om zo in de Noordzee te belanden. In tijden van droogte betreuren we dat dat water verloren gaat.

Beheerders van natuurgebieden trokken als eerste aan de alarmbel dat de verdroging grote schade aanrichtte. Driekwart van onze moerassen en andere natte natuur is sinds de Tweede Wereldoorlog verdwenen. Wat er overblijft lijdt onder de drooglegging van aangrenzende landbouwgebieden. Dat gebeurde jarenlang zonder vergunning of milieueffectenrapport. Verenigingen en bezorgde burgers stelden dat aan de kaak. Dit jaar moest een inspectiedienst van de overheid toegeven dat dit niet kon. Die waarheid moet nog op het terrein doorsijpelen.

Dus komt schoorvoetend de tegengestelde beweging op gang. Water langer vasthouden, het de kans geven in de grond te sijpelen, ontharden. Rivieren krijgen hun meanders terug. Nieuwbouwhuizen moeten een regenwaterput aanleggen.

De waterramp van half juli mag dan vooral Wallonië getroffen hebben, het drukte ook Vlaanderen nog eens met de neus op de feiten dat we ons beter voorbereiden op een toekomst met soms te weinig en soms te veel water.

Snippet

Een Blue Deal lijkt dus uitstekend nieuws. Tot de maatregelen uitgevoerd moeten worden. Dan steekt een oude Belgische kwaal weer de kop op: de versnippering.

Er zijn in dit land talloos veel beleidsniveaus en instanties die zich om een deel(tje) van het beleid bekommeren.

Zo hebben we de polders en wateringen, kleine waterschappen zeg maar. 59 zijn er nog. Ter vergelijking: Nederland dat drie keer groter is dan Vlaanderen heeft er 21. Ze mogen belastingen innen maar daar wil de Vlaamse Regering een einde aan maken. Versta: ze wil er eigenlijk van af.

Daarnaast hebben ook de gemeenten, de provincies en verschillende Vlaamse overheidsinstanties met water te maken. De ene bewaakt de milieukwaliteit, de andere de bevaarbaarheid, nog een andere staat in voor de drinkwaterproductie. De meest drinkwaterbedrijven zijn nog samenwerkingsverbanden tussen gemeenten. Er zijn er hele kleine bij, zoals die aan de kust.

Dat kleine, daar zijn we aan gehecht. Lokale autonomie, het is een groot goed in Vlaanderen. 'Ze zullen vanuit Brussel niet dicteren hoe wij de boel hier beredderen', die mentaliteit leeft.

Dat vele burgemeesters ook parlementslid zijn garandeert de behartiging van lokale en zelfs particuliere belangen. Zij moeten immers, anders dan hun Nederlandse collega's die door de Koning benoemd worden, verkozen worden in dit land.

Nobel klinkende beleidsprincipes als ophouden met het aansnijden van de open ruimte of het opbreken van de verharding worden met de mond beleden, tot ze in wetten gegoten moeten worden. Dan beginnen die lokale belangen te spelen, dan komen privé-eigendom en bouwdromen in het gedrang.

De roep naar schadevergoeding klinkt en drastisch ingrijpen heet al gauw 'onbetaalbaar'. Wat dat betreft lijken de intenties om de bouwwoede een halt toe te roepen onlosmakelijk verbonden met die om een klimaatrobuust waterbeleid te voeren.

Hopelijk zal er niet te veel water naar de Noordzee vloeien, vooraleer Vlaanderen daar doortastend beleid gaat voeren. ■